

Maandag 23 augustus 1915 – ochtendeditie

Belgische archiefstukken.

Berlijn, 22 augustus. De Norddeutsche Allgemeine Zeitung, verdere bescheiden uit de Belgische archieven openbaar makend, merkt daarbij op, dat ook na het bezoek van Haldane aan Berlijn de Engelse koers dezelfde bleef. De Belgische gezanten stelden dit vast en gaven als hun mening te kennen, dat sedert de benoeming van Poincaré tot minister-president het stijgende chauvinisme in Frankrijk en de tendenspolitiek van Grey een gevaar voor de vrede betekenden. Zij dachten daar allen gelijk over.

Baron Greindl liet zich naar aanleiding van de eensgezindheid, waarmee in de Rijksdag de wetsontwerpen tot uitbreiding van leger en vloot goedgekeurd werden, die door de bedreiging met oorlog door Engeland in de zomer van 1911 uitgelokt waren, als volgt uit: In zijn openingsrede legde de rijkskanselier er zich op toe te doen uitkomen, dat de houding van de regering noch door oorlogszuchtige gedachten, noch door een uittarting, naar welke zijde ook, was ingegeven. Alles sprekers volgden het voorbeeld van von Bethmann, zij spraken om het onderwerp heen en noemden nauwelijks de ware redenen, waardoor Duitsland gedwongen wordt zijn reusachtige militaire voorbereidselen nog uit te breiden, n.l. de angstwekkende stand van de betrekkingen tussen de grote mogendheden als gevolg van de afgunst onder de volkeren, de dwaze, ondoordachte strijd van Italië en de gisting onder de Balkanstaten. Wat Greindl de angstwekkende stand van de betrekkingen der grote mogendheden noemt, wordt in latere telegrammen nader uiteengezet. Sir Edward Goschen gaf in een gesprek met baron Beyens, die in het voorjaar in de plaats van Greindl gekomen was, als oorzaak daarvan op, dat beperking van de Duitse oorlogsvloot onmogelijk was. Maar, merkt de gezant treffend op, andere, misschien dieper liggende oorzaken

van de tegenzin van het Engelse volk tegen Duitsland ging Goschen stilzwijgend voorbij, n.l. de mededinging op het gebied van industrie en handel. Met begrijpelijke afgunst ziet Engeland hoe een Europees volk in de strijd op de wereldmarkt ieder jaar terrein wint en dus ook in dit opzicht de overheersende plaats bedreigt, die Engeland zich verzekerd had.

De Norddeutsche bespreekt dan de Balkanoorlog en de Londense diplomatenconferentie en merkt op, dat baron Beyens in deze kritieke tijd nadruk legt op de vredelievendheid van Duitsland. Hij schrijft: Er bestaat geen twijfel, dat de keizer, de kanselier, de staatssecretaris van buitenlandse zaken hartstochtelijke aanhangers van de vrede zijn.

In verband met de keuze van Poincaré tot president van Frankrijk haalt de Norddeutsche baron Guillaume aan. Deze zegde: In de eerste plaats moet men in deze benoeming een uiting van dat oude Franse chauvinisme zien, dat jarenlang op de achtergrond gebleven was, maar ten tijde van de gebeurtenissen van Agadir weer aan kracht gewonnen heeft. Poincaré is een Lotharinger en laat geen gelegenheid voorbijgaan om daaraan te herinneren. Hij was medewerker en aanstichter van de militaristische politiek van Millerand. Dat het bij de agitatie voor de driejarige dienstplicht in Frankrijk niet betrof een antwoord op de Duitse legeruitbreiding, maar dat men met een lang van te voren voorbereide maatregel te doen had, spreekt de gezant direct uit, waar hij zegt: De bladen hebben overigens ongelijk, wanneer ze bij de bespreking van de plannen van de Franse regering deze beschouwen als een antwoord op de van Duitse kant getroffen maatregelen. Vele zijn niet anders dan het uitvloeisel van sedert geruime tijd gedane onderzoekingen. In maart bericht de gezant: Men ontmoet slechts mensen, die verzekeren, dat weldra een oorlog met Duitsland onvermijdelijk is. Van Sasonof zegde de gezant, dat hij te zwak was om de invloed van

de hofpartij en de panslavisten te weerstaan. Zijn politiek is daardoor vol tegenstrijdigheden, wat in Frankrijk misnoegen opwekt en wat vooral in het Montenegrijnse vraagstuk en de strijd om Skoetari uitkwam. Er bestaat geen twijfel of men is te Parijs dit gehaspel moe, maar men verdraagt, zij het ook onder verwensingen, de gevolgen van het bondgenootschap en laat zich in een richting dringen, die tot een algemene oorlog kan leiden.

Volgden de gebeurtenissen te Nancy en het gevaarlijke spel met de vertoning van chauvinistische toneelstukken, zodat baron Guillaume, wiens berichten steeds meer het karakter van ongerustheid dragen, uitroept: Ongetwijfeld zullen deze feiten, waarover ik reeds meermalen de eer had u te berichten, bewijzen, dat de openbare mening in Frankrijk meer en meer onbezonnen wordt. Men behoorde maatregelen te nemen om deze stroming tegen te houden, die door de regering sedert de gebeurtenissen van Agadir en de vorming van het kabinet Poincaré-Millerand-Delcassé aangemoedigd werd.

Toen de beraadslaging over de legerwet in juni 1913 door het ministerie Briand aan de orde gesteld werd, berichtte baron Guillaume: De lasten van de nieuwe wet worden voor de bevolking zo zwaar, de uitgaven, die zij meebrengt, zullen zo geweldig zijn, dat het land weldra zal protesteren en Frankrijk zal zich dan voor de vraag gesteld zien: of afzien van wat het niet aan kan, of zo spoedig mogelijk een oorlog beginnen. Voor hen, die het volk in deze toestand brachten, zal het een zware verantwoordelijkheid zijn.

Belgische uitgewekenen.

Zurich, 22 augustus. Volgens de Neue Zürcher Zeitung komen er dagelijks vele Belgen, die naar Frankrijk gevlucht waren, te Genève aan, om vandaar naar hun land terug te keren. Ook Belgische

vluchtelingen, die tot dusver te Genève vertoefden, keren naar hun land terug.

Na een jaar - In Wallonië (KVdW).

Brussel, 19 augustus.

Wij zaten in de koele achterkamer van de dokter. Voor ons uit lag, in de gulden namiddagzon, vreedzaam en rustig, de grote, weelderige moestuin waar rood de tomaten rijpten en, aan de hoge stengel, boven de vlakke, stoffig groene bladeren, de zonnebloemen hun brede, gele wielen wendden naar het draaien van de dag. Op tafel stond, tussen mijn oude vriend en mij, in haar kleed van spinnenwebben, de fles Bourgogne zonder dewelke een bezoek in Wallonië zich niet denken laat. In onze kristallen roemers roosde de edele wijn in stil robijn glanzen. Maar hij gaf de opwekking niet, die hij zelfs de droefgeestigste pleegt te verzekeren.

Was het moeheid van onzentwege? Was het de pijnlijke indruk die de gedane wandeling bij mij had gewekt, de herinnering die zij bij de vergrijsde dokter had verlevendigd? Wij hadden heel de streek afgelopen, langs het kanaal dat dit deel van het kolenland als een zilveren lint doorvloeit, tot hier, in deze dorpsstraat, langs waar het buurttrammetje de stad Bergen bereikt. Dit is een van de heerlijkste delen van Henegouwen; wel zijn de gedrochtige "terrils", de hoge kolenheuvels, die de mijnen duiden, niet ver: ze bochelen, als reusachtige kruidieren van vóór de zondvloed, de westelijke horizon. Hier echter vindt men nog de beminnelijkheid van licht ratelende bosjes, van groene valleien, van sproeiende wateren: een gratie vol adel en, als het ware, vol van de hupse beleefdheid die een karaktertrek is van de bevolking. De nijverheid, die in vreedstijd de streek blij en levendig maakt, is echter thans zo goed als uitgestorven. Erger: de oorlog heeft hier sporen nagelaten, die nog

lang niet uitgewist zijn. De fabrieken vernield, het platteland geteisterd, de dorpsstraat zelf tot aan het huis waar wij thans zitten, het huis van de dokter, zo goed als geheel platgebrand. Want hier is gevochten geworden: een heus gevecht tussen de Engelsen en de overrompelende Duitsers ...

De dokter vertelde:

“Het is een jaar geleden. Sedert enkele dagen al, en van kort na de oorlogsverklaring, hadden wij bezetting. Wij hadden Franse roodbroeken gezien: slanke dragonders, vlug bewegende infanteristjes, steeds kwinkslag en sigaret aan de lippen. Wij kregen als vaste gasten een afdeling Engelsen: hoge, krachtige, flegmatieke kerels die, al konden zij hier met haast niemand praten, zich volkomen thuis gevoelden. Je had ze moeten zien, in de vroege ochtendzon na de reveille midden in de straat, aan grote tobben waar het water in glom, die prachtige jonge mannen, naakt tot aan de lendenen, zich aan 't wassen, de neus snuivend, de mond proestend na de onderdompeling van het gloeiende hoofd. Daarna het scheren; aan het zadel van hun paard haakten zij elk hun ronde spiegeltje; uit de schacht van hun laars haalden zij zeep, kwast en mes; het ging zorgvuldig en keurig als in het cabinet de toilette van een lord die naar een zitting van het parlement moet. Intussen stond, op kleine fornuisjes, het water te pruttelen voor ontbijtthee. De sneden brood werden geroosterd. De straat was vol van de geur ervan, en van de warme theewalm. Overdag flaneerden zij, of poetsten hun “koffiemolens” op, gelijk zij hun mitrailleurs noemden. Zij gedroegen zich als volkomen vrije gentlemen, buiten alle merkbare tucht. En zonder nochtans maar enigszins op paradesoldaten te gelijken, verbaasden zij ieder door hun zindelijkheid en de zorg voor hun persoon. Deze nieuwe inwoners hadden aan het dorp iets prettigs gegeven, de eerste dagen vooral, toen wij van de oorlog nog niet veel vernamen dan heel ver

kanongestommel. Wij leefden hier tamelijk gerust: die grote kerels, die zo zeker van zichzelf schenen, zonder de minste aanstellerij van heldhaftigheid, koel tot in de grapjes die zij uithaalden, vermochten het, ons een groot gevoel van veiligheid te geven. En zelfs toen de armzalige optocht begon, de lamlendige stoet der traag verdreven bevolking van oostelijke dorpen; toen zelfs de stoet een ijle vlucht werd vol verschrikking, en het kanon nader kwam blaffen, en wij voor het eerst het ratelende hoesten en proesten der machinegeweren moesten vernemen; toen wij hoorden van eerst geslaagde, daarna uiteengedreven Franse cavalerieaanvallen: toen nog was ons vertrouwen niet geschokt in die koude, maar vastberaden Engelsen, die voortgingen zich iedere ochtend in de hoge, frisse zon te wassen en te scheren, hun brood te roosteren en hun thee te slurpen, alsof dit alles maar loos gerucht en gewoel was: much ado about nothing! ...

Intussen hadden wij het wel druk gekregen: ik, als dokter, vooral. De vlag van het Rode Kruis hing hier uit, boven de deur: de gehavende, en niet minder de hongerige vluchtelingen wisten wat dit wilde zeggen. Reeds hadden het ziekenhuis en de als bijhospitaal ingerichte loods aan het station deerlijk mishandelde klanten gekregen. Wat voor ons, persoonlijk, erger is: wij hadden een zieke in huis; daarboven lag mijn oude tante te sterven ...

Zo verliepen een paar dagen. - Toen de angst ineens ontketend werd. Log en machtig stuwden de Duitse massa's aan: een wassende stormvloed, rustig nog, maar onweerstaanbaar; nog sloeg hij niet razend omhoog en ons tegen; maar zijn nadering was zeker en, wij voelden het wel al weigerden wij te wanhopen, zij was onafwendbaar ... Onze afdeling Engelsen was ze, met de gladste gezichten der wereld, zonder de minste opwinding, zonder de minste uitdrukking op hun gelaat, zelfs niet van spot, tegemoet gegaan. 's Anderendaags, het was nog nacht haast, kregen wij het besef van een

beslissing. De witte ochtendlucht, effen en wezenloos, als de linnen voorhang van een bioscoop, werd verlicht van kartetskrulletjes; weldra schoten de houwitsers er de eerste gaten in; het duurde niet lang, of het razende vuur had ze geheel tot flarden gehaakt, gescheurd, doorreten, verrafeld. En als de zon, de van in de vroegen morgen fel hete zon, doorbrak, dan was zij niets dan als het opperste en onverschilligste der geschutsprojectielen.

Het verloop van de dag was, natuurlijk, één jagen.

En nochtans, alles ging met een nuchtere beslistheid, een duidelijk inzicht der noodwendigheden, een gebiedend gevoel van orde, gelijk men ze alleen in het gevaar aan zichzelf ondervindt. Het gevaar naderde: daar was nu geen twijfel meer aan. 's Middags hielden de Engelsen nog goed, aan het kanaal waar zij de overtocht van moest beletten. Maar een gedeelte was al teruggetrokken, stelde zich op aan de spoorweg, achter de huizen. Hun gelaat was staalhard geworden; hun kalmte eiste al hun wonderbare wilskracht ...

De lucht was één razernij van vuur. Wij hadden de mensen aangemaand, naar huis te keren, in huis te blijven. Toen ikzelf mijn nieuwsgierigheid, die mij onweerstaanbaar aantrok daar waar nauwelijks een half uur verder gevochten werd, had bedwongen, en mij in mijn huiskamer bevond, dan voelde ik mij als een beer in een muilt, een tamme dierentuinbeer, die al de doelloosheid van zijn leven beseft. Ik liep rond. Ik dacht aan mijn stervende tante, daarboven. Ik dacht aan mijn dochter en aan haar zoontje van drie maand oud; de vader was naar de oorlog, de oorlog ...

De eerste houwitsers waren in het dorp gevallen: het onvermijdelijke. Het was geen verrassing meer. En wij gingen zowaar berusten ...

Tot op het ogenblik dat wij wisten: de Duitsers zijn over het kanaal. Nog voor de avond zijn zij hier. Reeds zijn de overblijvende Engelsen gevluht, verschansen zich zo goed het gaat. Maar de stroom heeft de dijk doorbroken: de hollende wateren spoelen aan. Wij zijn verloren ...

Ik weer buiten: heel het dorp, naar voren gestuwd, wordt reeds naar achteren gedreven. Het kanon zweeg: alleen nog de nijldige ratel der mitrailleurs. Maar de lucht, de hete zonnelucht van deze broeierige namiddag, één gehuil van vluchtende mensen. En terwijl nauwelijks een paar honderd meters ver, de straat aan beide zijden in lichterlaaie stond; verstikkend de zwarte rookkolommen, doorlikt van duistere vlammen, ten hemel kolkten in majestatische traagheid; naderde stommelend het Duitse leger, waarboven de kogels vlogen en floten en lichtten als meteoren. Vooraan een steeds aandikkende massa van mannen, van vrouwen, van grijsaards, waarvan ik wist dat er bij waren, die één uur te voren ziek te bed lagen; allen kermend, de armen opgeheven, één luide weeklucht om genade. Massief echter als een wandelend, aaneengeschaard rotsencomplex, naderden de Duitsers, en de grond daverde. En naarmate ze nader kwamen, gingen de huizen in brand staan: van over de huizen bestookten de Engelsen de zegevierende vijand, - en de vijand, die dacht door burgers beschoten te worden pleegde wraak.

En zo waren zij hier, aan mijn huis, gekomen. Ook ik was naar buiten gegaan, armen in de lucht. Een soldaat wil mij achteruit duwen. De bevelvoerder heeft echter de Rode Kruisvlag gezien. Hij ondervraagt mij. Ik betrouw mij niet op mijn Duits, roep mijn dochter, die in Duitsland heeft verbleven. Zij had haar kindje op haar arm. Zij komt naar voren, geeft inlichtingen: ik ben arts; het gasthuis is wat verder; of ik bereid ben hulp te bieden aan de Duitsers? ja, zo ik geleide krijg en men mijn huis spaart ... - De Engelsen hadden opgehouden over de huizen en achter de straathoek te vuren. De bevelhebber heeft

het geweld te staken. Mijn huisgenoten moeten aan de open deur blijven staan, met een post soldaten. Ik ga mee met de geleidende manschappen.

Het gevecht is uit: een logge rust vol bedreigingen valt over het dorp. De avond zakt vlug en zwoel ...

Ik werk een stuk in de nacht. Als ik terugkom, is er als een bevrijding in de koele lucht; maar een bevrijding die vol kommer is. Ik kom thuis. Mijne tante had opgehouden te leven ...”

Steun aan de Belgische bevolking.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

De Nationale Steun- en Voedingscommissie maakt enkele cijfers bekend, die een beeld geven van de toestanden van het ogenblik.

Op 31 juli jl. waren er in België 734.690 werklozen van beide seksen, waaronder zowel de geheel als gedeeltelijk werklozen gerekend zijn. De omvang, welke de werkloosheid heeft aangenomen, kan men ongeveer nagaan, wanneer men weet dat volgens de nijverheidsstatistiek van 1910 er in België 1.359.450 werklieden, mannen en vrouwen, waren.

Ziehier nog een staatje:

	Werklozen	Ondersteunde vrouwen	Kinderen onder 16 jaar
Brussel en voorsteden	88.585	26.777	42.624

Brabant	71.235	33.230	73.338
West-Vlaanderen	62.731	23.696	69.621
Oost-Vlaanderen	134.330	35.331	124.387
Antwerpen	93.344	38.994	76.834
Limburg	11.286	5.823	16.479
Luik	82.775	38.474	53.150
Luxemburg	28.342	9.625	20.175
Namen	29.073	15.805	27.170
Henegouwen	132.989	63.583	95.893
Totaal	734.690	291.338	599.671

Berekent men de in België overgebleven inwoners op 6 à 6 ½ miljoen, dan blijken er dus 1.625.719 onderstand te genieten, of meer dan een vierde der bevolking.

Anderzijds was op 31 juli een som van 37.916.687 frank besteed aan onderstand, benevens 1.015.774 frank alleen voor de kantwerksters.

Over de plaatselijke comités verdeeld, komen deze bedragen als volgt:

Brussel en voorsteden	3.796.509,95
Brabant	4.617.391,00

Antwerpen	4.669.808,60
Comité Brugge	746.467,80
Comité Kortrijk	2.168.039,90
Oost-Vlaanderen	5.080.294,50
Henegouwen	7.490.239,30
Luik	5.996.086,25
Limburg	672.314,55
Luxemburg	1.156.448,55
Namen	1.523.067,00
Totaal	37.916.667,40

Prijzen in het operatie- en etappegebied.

De Duitse militaire overheid heeft voor de bezette delen van Vlaanderen de volgende maximumprijzen vastgesteld, alles per kilogram.

Vlees: levend gewicht, hoornvee 1,20-1,45 F, varkens 1,80-2,00 F, kalveren 1,60 F, schapen 1,50 F; geslacht: rundvlees 1,80-2,40 F, rumsteak 3,10 F, gehakt 2,20 F, rosbief 3,40 F, varkenskotletten 3,20 F, varkenszjistuk 2,50 F, verse varkensworst 2,50 F, kalfsvlees met been 2,00 F, idem zonder been 2,90 F, schaap 2,70 F.

Rijst 0,95 F, cichorei 0,50,60 F, zout 0,14 F, suiker 0,90 F (0,75 F in het groot), margarine 1^e kwaliteit 2,70 F, idem 2^e kwaliteit 2,50 F, boter 4-4,20 F; melk 0,24 F per liter, hooi 8 F per 100 kilo, klaverhooi 10 F

per 100 kilo, voederstro 6 F per 100 kilo, eieren 15 centiemen per stuk.

Een verordening van de gouverneur-generaal bepaalt: De bepaling van art. 44 der provinciale wet, volgens welke de provinciale raad van Brabant op 1 oktober voor een gewone zitting vergadert, wordt voor het jaar 1915 als niet van kracht verklaard.

Maandag 23 augustus 1915 – avondeditie

Cadzand, 23 augustus. Hedenmorgen om 5 uur verschenen voor de Belgische kust een dertigtal grote en kleine oorlogsschepen, welke tot omstreeks 8 uur de kust hebben beschoten. Of het vuren schade heeft toegebracht kan men van hier niet zien. Later stoomden de schepen langs het noorden weg.

Vlissingen, 23 augustus. De Engelse oorlogsschepen die vanochtend de Belgische kust beschoten, lagen ongeveer ter hoogte van Knokke. Vuurstralen waren af en toe duidelijk waarneembaar.

Berlijn, 23 augustus. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier.

Hedenochtend verscheen een vijandelijke vloot van ongeveer 40 schepen voor Zeebrugge, welke, na door onze kustartillerie te zijn beschoten, naar het noordwesten wegstoomde.

Postverkeer met België.

Het Duitse gezantschap in Den Haag deelt het volgende mede:

Tot het postverkeer met Nederland zijn in België tot dusver alleen de steden Brussel, Luik, Verviers (deze drie met voorsteden en plaatsen

in de onmiddellijke omtrek), Antwerpen, Hasselt en Welkenraedt toegelaten.

Voor mededelingen van persoonlijke aard zijn alleen briefkaarten, voor zuiver zakelijke mededelingen brieven van ten hoogste twee bladzijden omvang en de daarbij horende bijlagen (van zakelijke aard) geoorloofd.

Daar het overige gedeelte van België niet tot het postverkeer met Holland is toegelaten, is er voor schriftelijke mededelingen uit Nederland, welke aan een tussenpersoon in een van genoemde steden ter verdere verzending naar andere plaatsen van België zijn gericht, geen uitzicht op doorzending en bestelling.

Het Duitse gouvernement over België heeft bepaald, dat de termijn tot betaling van wissels tot 30 september is verlengd, en dat de bepalingen, betreffende het terugnemen van de creditsaldi bij de banken, eveneens tot 30 september van kracht zullen blijven.